

[Žmogaus kova prieš valdžią - tai atminties kova prieš užmaršumą](#) :: Your Favorite Site

Galingiausia bomba žmonijos istorijoje

1961-ųjų spalio 30 dieną virš Naujosios Žemės salos Arkties vandenyne buvo susprogdinta galingiausia žmonijos istorijoje pagaminta bomba. Beprecedentės galios sprogimo kodiniu pavadinimu „Ivanas“ buvo daugiapakopė vandeninė bomba

kurią, remdamiesi standartinėmis branduolinių ginklų gamybos technologijomis, sovietų inžinieriai sukonstravo vos per 15 savaites. Šis bandymas interpretuojamas kaip sovietų galios demonstravimo aktas laikotarpiu, kai įtampa tarp JAV ir TSRS buvo smarkiai išaugusi ir augo toliau. Šis demonstracinis bandymas pažeidė trapų trejų metų moratoriumą dėl antžeminių branduolinių bandymų. Iki „Ivano“ galingiausio bombos sprogimo žmonijos istorijoje buvo laikomas 15 megatonų bombos sproginimas, virš kurio epicentro susiformavo 5 km skersmens „grybas“. Tai – amerikiečių 1954 metais Bikini atole susprogdinta „Castle Bravo“ bomba. Beje, jos sproginimo galia beveik dukart viršijo teoriškai apskaičiuotąją (turėjo būti apie 7 megatonas). Tai galingiausias kada nors Amerikos susprogdintas užtaisas, nors buvo pagaminta (nesusprogdinta) ir 25 megatonų galingumo bomba B41 „Ivano“ sproginimas buvo daugiau nei triskart galingesnis. Be to, užtaisas buvo sukonstruotas taip, kad sprogtų ne visu galingumu. Tiesa, matavimo prietaisų užfiksuotas sproginimo stiprumas buvo didesnis – 56 megatonos. 8 metrų ilgio ir 2 metrų skersmens bomba „Ivanas“ svėrė apie 27 tonas. Nors teoriškai tokią pabaisą buvo įmanoma transportuoti oru, tačiau ji buvo paprasčiausiai per didelė – net ir didžiausiems to laikmečio sovietiniams bombonešiams Tu-95. Tačiau sovietai vieną iš Tu-95 specialiai pritaikė „Ivanui“: pašalino bombų dėtuves duris, tad „Ivanas“ kyšojo iš lėktuvo korpuso atvirame ore. Be to, siekiant išvengti sproginimo kaitros padarinių, specialusis „Tu-95“ buvo perdažytas ypatingais, šilumą atspindinčiais dažais. O ir pats „Ivanas“ buvo įkinkytas į parašiūtą – kad nenukristų pernelyg greitai ir bombonešis spėtų nukristi kuo toliau nuo sproginimo epicentro. Kadangi projektas buvo vykdomas skubiai, konstruojant buvo remiamasi ne tiksliais matematiniais skaičiavimais, o tikimybiniais vertinimais. Todėl buvo abejojama sistemos veikimu, nebuvo išvengta ir paskutinės minutės pakeitimų. Tačiau, nepaisant abejonių ir netikslumų, 1961-ųjų spalio 30 dieną „Tu-95“ išmetė „Ivaną“ iš 10 km aukščio virš Naujojoje Žemėje įrengto Mitiuškos įlankos branduolinių bandymų poligono. Bomba sprogo 11.32 val., maždaug 4 km aukštyje. Nors orai tą dieną buvo debesuoti, sproginimo žybsnis buvo matomas 1000 kilometrų spinduliu. Garsas (neaiškus, sodrus dundesys) ten buvo išgirstas po žybsnio praėjus 49 minutėms. Gigantiško dydžio ugnies kamuolys nuo žemės paviršiaus į atmosferą nusidriekė daugiau kaip 10 kilometrų. Sproginimas buvo sunkiai įsivaizduojamas galios: 3,8 tūkst. karto galingesnis nei Hirosimoje, prilygstantis 50 mln. tonų trotilo užtaisiui. Šimto kilometrų spinduliu gyvi sutvėrimai nuo karščio bangos būtų patyrę sunkiausius trečiojo laipsnio nudegimus. Pastatų sunaikinimo spindulys siekė 120 kilometrų, šviesos žybsnis būtų apakinęs 220 km spinduliu. Smūginė atmosferos banga prieš nusilpdama suspėjo aplink Žemės rutulį apskrieti tris sykus. Nieko stebėtino, kad sproginimas išdaužė kai kurių namų langus Suomijoje. Bombos galia 39 nanosekundes trukusios branduolinės reakcijos metu prilygo vienam procentui Saulės spinduliuojamos galios. Sproginimo vietoje susiformavo kolosalaus dydžio grybo formos dūmų stulpas. Jo aukštis – 60 km, skersmuo – apie 40 km. Jonizacijos procesai radijo ryšį trukdė maždaug apie valandą. Po kurio laiko į sproginimo epicentrą buvo išsiųsta darbuotojų grupė. Vienas iš įvykio vietą fotografavusiųjų ir mačiusių savo akimis pasakojo: „Žemės paviršius toje salos vietoje buvo lygus – tarytum išlydytas į stiklą ir sustingęs. Lyg čiuožyklos ledas. Tas pats ir su uolomis. Nematyti jokių paviršiaus nelygumų... Viskas, kas kadaise egzistavo toje vietoje, buvo nušluota nuo žemės paviršiaus, išlydyta ir išlieta ant žemės.“ Sproginimo vietos analizės rezultatai atskleidė, kad visiškai sunaikintos teritorijos spindulys nuo epicentro siekė 25 km. Vienas bombos autorių, Andrejus Sacharovas, buvo taip šokiruotas šio sproginimo galios, kad vėliau tapo disidentu. Žinoma, JAV buvo sukrėstos tokio įvykio ir nedelsdamos atnaujino branduolinių bandymų programą. „Ivanas“ dažnai vadinamas „Caro bomba“ ar „Bombų karaliumi“. Vienas iš spalvingesnių bombos pavadinimų – „Kuzkos močia“. Toks pavadinimas kilo, kaip manoma, pagal Nikitos Chruščiovo pareiškimą 1960-ųjų Generalinės Asamblėjos sesijos metu parodyti amerikiečiams „Kuzkos močia“. Sprogimo buvo suprojektuotas 100 megavatų galiai, tačiau sovietai nusprendė, kad toks sproginimas būtų pernelyg pavojingas radioaktyvių nuosėdų aspektu. Be to, beveik garantuotai nuo sproginimo epicentro nebūtų suspėjęs pasitraukti bomba atgabėjęs bombonešis. Vėlesni analitiniai skaičiavimai atskleidė, kad po 100 megavatų sproginimo mirtinas radiacijos kiekis būtų pasiekęs didžiulius plotus. Prieš „Ivano“ eksperimentinį sproginimą inžinieriai pamėgino numesti imitacinę bombos kopiją. O pačioje „Ivano“ konstrukcijoje dalis urano buvo pakeista švinu ir sproginimo galia buvo sumažinta iki 50 megatonų. Tačiau net ir perpus silpnesnis „Ivanas“ galios turėjo tiek, kad tokia bomba buvo tiesiog nepraktiška. Didžioji sproginimo energijos dalis nuskriejo aukštyn, į kosmosą. Be to, bombonešis su tokia kroviniu nebūtų galėjęs pasiekti Amerikos ir jos didmiesčių. Panaudoti tokios galios bombą Europoje reikė tiesiogiai atakuoti daugumą puolamos šalies gyventojų ir kliudyti kaimynines valstybes. Laimei, analogiško ar didesnio galingumo bombų daugiau nebuvo pagaminta.